

CONSIDERAȚII PRIVIND FELURILE TESTAMENTELOR

Conf. univ. dr. Ion Turculeanu
Universitatea din Craiova

1. Testamentul olograf. Potrivit dispozițiilor art. 859 C. civil, testamentul olograf este acel testament care trebuie să fie în întregime scris, datat și semnat de mâna testatorului. Etimologic vine de la cuvintele grecești *holos* (întreg, total) și *graphos* (a scrie)¹. Acest testament prezintă următoarele avantaje: este supus formalităților cele mai simple; poate fi făcut oriunde, oricând și fără ajutorul nimănui; permite păstrarea secretului asupra dispozițiilor de ultimă voință²; poate fi revocat oricând, fie prin redactarea unui alt testament, fie prin distrugerea lui materială de către testator. Testament olograf prezintă și dezavantaje, unele majore: testamentul este sensibil la sugestie și captație; înlesnește falsul (din pricina simplității formelor)³; dacă testatorul are cunoștințe juridice insuficiente, testamentul poate avea o redactare defectuoasă care duce la greutăți în interpretarea lui; poate fi ușor sustras și distrus.

2. Scrierea proprie. Sub sancțiunea nulității⁴, testamentul olograf trebuie scris în întregime de către testator⁵; el poate fi scris în orice limbă pe care testatorul a cunoscut-o la data scrierii. De asemenea, poate fi scris pe orice suprafață, cu orice mijloc, (zid, cărbune, oglindă, diamante etc.), pe una sau mai multe foi de hârtie (între care să fie o legătură intelectuală), cu orice fel de scriere. Testamentul olograf poate fi întocmit în mai multe etape, iar înscrisul nu va fi intitulat obligatoriu testament⁶, putând fi o scrisoare sau orice înscris, din care însă să rezulte neîndoiește voința de a gratifica. În toate cazurile, testamentul va fi, în întregime, scris de mâna testatorului. Consecințele nerespectării condițiilor scrierii, așa cum au fost prezentate, au drept urmare: nulitatea testamentului dacă unele adaosuri, ștersături sau intercalări sunt scrise de o mână străină; nulitatea testamentului, dacă, deși a fost scris de testator, acesta nu a fost decât instrumentul pasiv al unui terț, care i-a ținut mâna⁷.

3. Scrieri străine. În privința scrierii străine, întâlnim următoarele situații: a) dacă scrierea străină este anterioară scrierii testamentului, acesta este valabil (exemplu: testamentul este scris pe verso-ul altor scrieri); b) dacă scrierea străină este contemporană cu scrierea testamentului acesta va fi nul, deoarece intervenția materială a unui străin duce

¹Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *"Drept civil. Succesiunile"*, Editura All Beck, București, 2003, p.75.

²Testatorul este cel care îl scrie, numai el îi cunoaște conținutul, neavând nevoie de nici un martor.

³Cel ce invocă în favoarea sa testamentul, trebuie să facă dovada că acesta emană de la *de cuius*, T.S., s. civ., dec. nr. 292/1952, în CD, 1952-1954, vol. I, p.113.

⁴Nulitatea se justifică prin faptul că în cazul în care testamentul nu este scris de mâna testatorului ar fi posibile fraude, care nu ar fi descoperite prin verificarea de scripte, Fr. Deak, *"Tratat de drept succesoral"*, Editura Actami, București, 1999, p. 204.

⁵Aceasta constituie o garanție că nici o voință străină de voința testatorului nu a intervenit la încheierea testamentului.

⁶P. Perju, *"Sinteză teoretică a jurisprudenței Curții de Apel Suceava în domeniul dreptului civil și procesual civil (semestrul I/1998)"*, în Dreptul nr. 6/1999, p.127 - 128.

⁷M. Eliescu, *"Curs de succesiuni"*, Editura Humanitas, București, 1997, p.165.

la concluzia că voința testatorului n-a fost tocmai liberă⁸; c) când scrierea unui terț va fi posteroară redactării testamentului, testamentul va fi valabil, afară numai dacă materialitatea intervenției a alterat voința testatorului⁹. În toate cazurile, însă, în care adăugirile, ștersăturile sau intercalările au fost făcute fără știința testatorului, testamentul rămâne valabil căci voința lui exprimată în partea scrisă de el a rămas neviciată¹⁰. Dacă adăugările nu sunt decât simple note care nu fac corp cu restul testamentului (de ex.: un proiect de modificare care nu s-a realizat) testamentul rămâne valabil căci se datorează numai voinței lui *de cujus*.

Uneori testamentul olograf cuprinde adăugări, ștergeri sau intercalări datorită testatorului, care nu vor afecta validitatea celorlalte prevederi ale testamentului, dar care, pentru a fi valabile trebuie să distingem după cum: a) ele cuprind o dispoziție nouă, care se adaugă la cuprinsul inițial sau înlocuiesc și elimină alte dispoziții - situații în care ele trebuiesc semnate și datate de testator; și, b) îndreaptă o eroare de redactare sau interpretează dispozițiile testamentului, fără a constitui o dispoziție nouă, caz în care semnarea și datarea lor nu mai sunt necesare.

Data permite, pe de o parte verificarea discernământului testatorului la data întocmirii testamentului și pe de altă parte, în cazul unei pluralități de testamente pentru stabilirea dispozițiilor testamentare valabile. Data poate prezenta importanță și pentru stabilirea împrejurărilor în care testamentul a fost întocmit și care pot determina nulitatea (Ex.: în acea perioadă a existat pericolul vicierii consimțământului). Data trebuie să cuprindă anul, luna și ziua când s-a redactat testamentul sau indicații care pot fi implicite (Ex.: Paștele 2001 sau Crăciunul 1992, Anul Nou 2004). Data poate fi trecută în orice parte a testamentului cu condiția ca ea să se aplice întregului act¹¹. De aceea când întâlnim dispoziții testamentare la intervale de timp, este suficientă datarea finală a actului. În privința datei sunt de conceput următoarele situații: lipsa datei atrage nulitatea testamentului; dacă data există, dar este inexactă, întâlnim două situații: când data este falsă, adică a fost alterată cu știință de testator, testamentul este nul, căci solemnitatea cerută de lege cu privire la dată nu s-a realizat; și, când data este incompletă sau involuntar eronată, datorită unei simple greșeli a testatorului, testamentul este lovit de nulitate.

4. Semnătura. Semnătura trebuie să fie manuscrisă, simpla notare a inițialelor nefiind suficientă (după cum nici punerea degetului de către neștiutorul de carte nu este suficientă¹²)¹³. Semnătura poate fi pusă în orice parte a conținutului testamentului. Dacă testamentul este scris pe mai multe foi, testatorul nu trebuie să semneze pe fiecare. Lipsa semnăturii este sancționată cu nulitatea absolută a testamentului olograf. În situația în care

⁸D. Chirică, *"Drept civil. Succesiuni și testamente"*, Editura Rosetti, București, 2003, pag.191; Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *op. cit.*, pag.77.

⁹Practica judiciară a admis că este valabilă dispoziția testamentară făcută de o persoană sub forma unui pasaj final inserat într-un testament olograf scris de o altă persoană, dar semnat și datat de ea, dacă acest pasaj conține elementele unui testament complet (C. Ap. București, II, 23 oct. 1929, cu *notă* de R. Goruneanu, în P.R. 1930, II, pag.69; D. Chirică, *op. cit.*, pag.96 - 97).

¹⁰Adăugirile, ștersăturile și intercalările sunt nule deoarece nu sunt scrise de mâna testatorului și nu exprimă voința sa.

¹¹Astfel, datarea testamentului la început, mijloc sau sfârșit, înainte sau după semnătură, reprezintă o îndeplinire exactă a obligației de datare a testamentului.

¹²T.S., col. civ., dec. nr. 2420/1995, în CD, 1955, vol. I, pag.200.

¹³În cazul în care semnătura lipsește, actul este un simplu proiect de testament, nedefinitivat și, ca atare, nu produce efecte juridice (Fr. Deak, *op. cit.*, pag.208).

testatorul nu poate testa olograf, poate uzita una din celelalte două forme testamentare, respectiv testamentul autentic sau testamentul mistic.

5. Testamentul autentic. Noțiune. Testamentul autentic este, potrivit art. 860 C. civil, acela care s-a adevărit de judecătoria competentă, dar cum prin Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și activitățile notariale, actele autentice se întocmesc de birourile notarilor publici, tragem concluzia că, în loc de judecătoria competentă, înțelegem orice birou notarial¹⁴. Această formă de testament prezintă avantajul că este accesibil și celor care nu știu să scrie și să citească. Așadar, testamentul autentic este un act autentic ca oricare altul, fiind supus regulilor de drept comun în materie¹⁵.

Testatorul se va prezenta personal¹⁶ la orice birou notarial¹⁷, având asupra sa actul de identitate (C.I. sau pașaport), eventual cu un proiect de testament întocmit de el sau de alte persoane; testamentul va putea fi scris și de către notar, la solicitarea testatorului. În lipsa oricărui act de identitate, testatorul va fi însoțit și de martori necesari stabilirii identității (de regulă doi). Notarul public va putea autentifica testamentul și în afara sediului notariatului, la solicitarea testatorului, care nu se poate prezenta la notariat, fie din motive medicale fie din cauza serviciului pe care îl prestează, fie din orice alte motive temeinice (Ex.: testatorul execută o pedeapsă privativă de libertate). Notarul va redacta testamentul astfel încât acesta să reprezinte fidel voința testatorului.

Neîndoielnic testamentul se redactează în limba română. Aceasta este regula. Testamentul va putea fi redactat și în altă limbă decât în cea română, dacă notarul este convins prin cunoștințele sale sau prin interpret (translator) că testatorul și-a exprimat voința de a dispune. Consimțământul testatorului se va exprima în fața notarului, oral.

6. Situații speciale. Testatorul surd, mut, sau surdomut însă știutor de carte își va declara consimțământul în fața notarului, menționând în testament, cu propria lui mână, că și-a dat consimțământul la prezentul act pe care l-a citit. Dacă surdul, mutul sau surdomutul nu poate sau nu știe să scrie, notarul îi va lua consimțământul prin interpret. În cazul orbului, notarul se va convinge, prin întrebări că acesta a auzit bine cuprinsul testamentului ce i-a fost citit. Dacă testatorul este neștiutor de carte, notarul va menționa în încheierea de autentificare acest lucru. În situația în care testatorul se află în imposibilitate de a semna, notarul va menționa acest lucru în încheierea de autentificare, nefiind nevoie să arate care sunt cauzele care au dus la imposibilitatea testatorului de a semna. De asemenea, notarul are datoria de a lămuri părțile asupra consecințelor juridice ce decurg din clauzele cuprinse în testament.

7. Testamentul mistic sau secret. Testamentul mistic sau secret (art.864 - 867 C.civ.) este testamentul uzitat cel mai puțin, datorită formalităților cerute de lege pentru redactarea lui și puținelor avantaje pe care le prezintă. El poate fi scris de către testator sau

¹⁴Această formă de testament este des folosită cu toate că implică cheltuieli și pierdere de vreme și de asemenea nu se păstrează secretul dispozițiilor de ultimă voință.

¹⁵Din această cauză s-a admis că sunt valabile dispozițiile testamentare inserate în cuprinsul unui contract de vânzare-cumpărare autentic (Notariatul de Stat Buzău, înch. din 13 dec. 1957, cu *notă* de I.I. Penculescu, în L.P. nr. 7/1958, pag.119 și urm.).

¹⁶Testatorul nu va putea niciodată să fie reprezentat la autentificare.

¹⁷Excepțiile de la competența generală a notarilor publici prevăzute de art. 10 din Legea nr. 36/1995 nu se referă la autentificarea testamentelor.

de către o altă persoană¹⁸, sau poate fi dactilografiat sau scris cu alfabetul pentru orbi, dar trebuie să fie semnat de cel care testează, după care este prezentat judecătoriei în vederea efectuării formalităților de suprasciere.

Hârtia pe care este scris testamentul va fi înfățișată, singură sau sigilată într-un plic, unei judecătoriai, iar testatorul va declara că dispozițiile acelea reprezintă testamentul său, scris și semnat de el sau scris de altul și semnat de el. Dacă declarația este mincinoasă, atunci testamentul va fi nul. Când declarația e sinceră, dar incompletă, testamentul va fi valabil. Dacă testatorul nu se poate prezenta, din motive de boală sau infirmitate, la sediul judecătoriai, judecătorul se va deplasa la domiciliul testatorului și în fața lui se va închide și sigila înscrisul. Judecătorul va întocmi procesul verbal în care constată înfățișarea testatorului, data, starea testamentului și declarația acestuia că testamentul este al lui.

Suprasciere. Acest act reprezintă suprascierea testamentului și va fi semnat atât de judecător cât și de testator. Acest testament poate fi păstrat la grefa judecătoriai sau poate fi remis testatorului.

Interdicții. Nu pot face testamente mistice cei care nu știu sau nu pot, datorită unei infirmități, să citească¹⁹ precum și cei care nu știu sau nu pot să semneze (art. 865 C. civil).

Înscrisuri. Testamentul mistic este format din două înscrisuri deosebite cel din urmă desăvârșindu-l pe primul. Primul înscris este un înscris sub semnătură privată - act de suprasciere. Până la data suprascierii, înscrisul sub semnătură privată este numai un proiect, data lui fiind data suprascierii. Până la această dată, înscrisul sub semnătură privată va fi testament olograf dacă sunt îndeplinite cele trei condiții prevăzute de codul civil: să fie scris, semnat și datat de testator.

Forța probantă. Forța probantă a acestui tip de testament este relativă, deoarece procesul-verbal de suprasciere consemnează declarația testatorului că testamentul este al său și, prin urmare, această declarație va putea fi combătută prin orice mijloc de probă.

8. Testamentele privilegiate. *Testamentul militarilor ori al indivizilor întrebuințați în armată* (art. 868-871 C. civil). Este testamentul făcut de militarii în activitate pe teritoriul străin ori la inamic sau se află în interiorul țării într-o localitate (cetate) asediată, fără legătură cu exteriorul, sau luptă de invazie. Mai pot testa în acest mod și persoanele asimilate militarilor, cum ar fi medicii militari sau persoanele din serviciul intendenței. În această situație, agentul instrumentator va fi comandantul unității, asistat dacă e posibil de doi martori precum și medicul șef al unității asistat de comandantul ei dacă testatorul este rănit sau se află în spital sau ambulanță.

Testamentul în caz de epidemii. (art. 872 C. civil) este testamentul făcut într-un loc izolat din pricina unei boli molipsitoare, chiar dacă testatorul nu a fost atins de boală, iar agent instrumentator va putea fi un membru al consiliului local, asistat de doi martori. Cele două forme de testament privilegiat descrise mai sus nu vor putea fi uzitate dacă în localitatea respectivă este un birou notarial.

Testamentul maritim (art. 874 C. civil - 884) va fi făcut în cursul unei călătorii pe mare fie de călători, fie de membrii echipajului. În acest caz, agent instrumentator va fi comandantul vasului sau un înlocuitor al acestuia, asistat de ofițerul intendent de bord sau

¹⁸ Testamentul trebuie să exprime voința testatorului, și nu a unei alte persoane.

¹⁹ Aceasta deoarece, pe de o parte testatorul n-a putut controla dacă conținutul actului scris de altul corespunde într-adevăr cu ultima sa voință, iar pe de altă parte semnarea testatorului în josul testamentului este de esență testamentului mistic (Matei B. Cantacuzino, "Elementele dreptului civil", Editura All, București, 1998, p.343).

de un înlocuitor al lui²⁰. (Soluția se menține și în cazul în care vasul a ancorat în portul unui oraș care nu are o reprezentanță diplomatică sau consulară română). Sub sancțiunea nulității, testamentul maritim se va încheia în două exemplare, unul închis și sigilat se va preda agentului diplomatic sau consular român din primul port străin spre a fi înaintat judecătoriei de la domiciliul testatorului. La ancorarea vasului într-un port român, organul portuar va înainta al doilea exemplar, prin aceeași procedură, aceleiași judecătorii (sau chiar ambele exemplare).

9. Reguli comune testamentelor privilegiate. Testamentelor privilegiate le sunt comune următoarele reguli: a) sub sancțiunea nulității, toate aceste testamente trebuie semnate de agentul instrumentator, de către testator, făcându-se precizare dacă acesta nu știe sau nu poate să semneze, și de cel puțin un martor (când asistența lui este cerută) menționându-se din ce cauză cel de-al doilea nu poate semna; și, b) aceste testamente produc efecte juridice dacă testatorul a murit în împrejurări neobișnuite, care l-au împiedicat să folosească formele testamentare ordinare. Astfel, ele își pierd eficacitatea după 6 luni, iar cel maritim după 3 luni, din ziua când testatorul a încetat să mai fie împiedicat de a testa potrivit dreptului comun (art. 871, 873, 882 C. civil).

---

²⁰Testamentul nu poate să cuprindă nici o dispoziție în favoarea ofițerilor instrumentatori, exceptând cazul în care ar fi rudă cu testatorul.